

Bevezetés

Füzi László és Pintér Lajos már évek óta mondogatja, hogy készíteni kellene egy interjúorozatot a hetvenes-nyolcvanas évek kecskeméti kulturális életének meghatározó szereplőivel. Az ötlet tetszett, de időhiányra hivatkozva halogattam, míg előálltak a 2012-es nyári dupla szám ötletével. Ez már konkrét határidő volt. A Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karán két kollégával, Sági Norbertával és Kriskó Jánossal létrehoztuk a Hely- és Családtörténeti Kutatóműhelyt, és első nagyszabású célként tűztük ki magunk elé azt, hogy összegyűjtjük az interjúkat a Forrás 2012. nyári számához.

A munkát 2011 őszén kezdtük azzal, hogy számba vettük azon személyeket, akiket meghatározónak gondoltunk a korszakból, akik még élnek és elérhetőek. A névsort több beszélgetés során egyeztetjük, a Forrás szerkesztőivel is többköri beszélgetést folytattunk a szóba jöhető lista összeállításához. A névsor egyre bővült, majd megpróbáltuk megszerezni a személyeket a kulturális életben betöltött szerepük, funkciójuk alapján. Menet közben az is nyilvánvalóvá vált, hogy a politikai élet főbb szereplőit is meg kell kérdeznünk. A listánkra végül több mint száz név került. Azt hamar és könnyen beláttuk, hogy ennyi emberrel a megadott határidőre nem tudunk interjút készíteni, de a második és harmadik kör után is maradt nagyjából ötven név. Újból leültünk a Forrás munkatársaival, így végül huszonöt főre szűkítettük le a tervezett interjúalanyok számát. Sajnos többen nem vállalták az interjú felvételét, de az is előfordult, hogy nem reagáltak a megkeresésünkre, elsősorban a korábban országos befolyással bíró személyek: Pozsgay Imre, Romány Pál. Voltak olyanok is, akik személyes sérelmek miatt nem vállalták az interjút, és olyanok is, akiket nem sikerült elérnünk. Menet közben az is előfordult, hogy a korszak olyan szereplőivel is készítettünk interjút, akikkel nem terveztük, de menet közben fontossá vált a személyük, tehát munka közben is változott a megkérdezettek köre. Elnézést kérünk mindazoktól, akik sokat tettek a városunkért, és mégsem kerestük meg őket. A legnagyobb előkészítő munka és körültekintés ellenére magunk is tisztában vagyunk a megkérdezettek szűk körével és az esetleges hiányosságokkal.

Részben strukturált interjúkat terveztünk, előre összeállított témakörök és kérdések alapján. Emellett adatlapot is készítettünk az interjúalanyok alapadatainak összegyűjtésére, amiket a lábjegyzetekben igyekeztünk összefoglalni. Ahogy az lenni szokott, az interjú vezérfonala megváltozott, menet közben felborult, mert az egyes beszélgetések logikai fonala, tematikus feszültsége felülírta eredeti szándékainkat. Az interjúk szövegét rögzítettük, a hangfájlokat a levéltár rendelkezésére bocsátjuk.

Az oral history a történeti források sajátos műfaja. Ismert fogyatékoságai ellenére sok színt, történetet visz a múlt megértésébe, amiket nem lehet a történelemkönyvekből kiolvasni. Erről nem is íránk többet, hiszen a Forrás tavaly nyári dupla száma éppen ezt a témát tárgyalta.

Manapság nem divatos kutatási téma a szocializmus utolsó évtizedeinek vizsgálata, a nosztalgikus múltidézésen túl keveset tudunk a hetvenes-nyolcvanas évek mindennapjairól. Mi most kísérletet teszünk arra, hogy a korszak egy szűk metszetét középpontba állítva megkérdezzünk néhány markáns korabeli szereplőt a város különlegesen gazdag és sokszínű, jól összeválogatott kulturális intézményeinek kialakulásáról, s ennek kapcsán az adott időszakról.

Tekintsük át vázlatosan Kecskemét 20. századi történetének főbb jellegzetességeit, az interjúk jobb megértése érdekében. A város a második világháború alatt az átlagosnál is többet szenvedett. Katonai parancsra kiűritették, hónapokon át a hátszágot jelentette Budapest ostromához, majd Bánó Mihály és politikai rendőrei tartották rettegésben a város lakóit. A megyei városok közül az 1945-ös és 1947-es választásokon is Kecskeméten utasították el leginkább a baloldali pártokat, és itt kaptak legnagyobb támogatást a jobboldali erők. Az 1950-es közigazgatási átrendezéssel létrehozták a korábbi Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye déli részéből és Bács-Bodrog vármegyéből Bács-Kiskun megyét, amelynek székhelye a megye északkeleti részén fekvő Kecskemét lett. Korábban tévesen úgy vélték, hogy Kecskeméten a közigazgatási funkció hiányos volt, és a megyeszékhely státusz megszerzésének köszönhető a város fellendülése. Ez vitatható, ugyanis Kecskemét korábban is törvényhatósági jogú város volt, saját főispánnal és jelentős igazgatási jogkörrel bírt, tulajdonképpen a korábbi óriási kiterjedésű Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye déli részének Kecskemét volt a közigazgatási, rendészeti, igazságszolgáltatási, oktatási, gazdasági és kulturális központja. A háború után a város népességszáma csökkent, a mezőgazdaság nem tudta visszanyerni korábbi lendületét, az ipar pedig hiányos és egyoldalú volt a városban. A hatvanas években a mezőgazdaság és az élelmiszeripar is magára talált, a vidéki ipartelepítési politika eredményei is kezdtek beérni. A megyeszékhely státusz alapján megszerzhető településfejlesztésre és ipartelepítésre szánt pénzek növekedni kezdtek, ezzel Kecskemét gazdasági, kulturális és demográfiai fellendülése megindulhatott.

A hatvanas évek végétől ez a gazdasági fellendülés biztosítani tudta Kecskemét egyre színesebbé és gazdagabbá váló kulturális intézményrendszerének hátterét. Kecskemét kulturális, tudományos és művészeti élete komoly hagyományokra tekint vissza. A városban nem volt nagy, a kulturális életet meghatározó felsőoktatási intézmény, mint Debrecenben vagy Szegeden. A Református Jogakadémiát 1831-ben alapították, a Református Tanítóképzőt 1930-ban, mindkettőt 1948-ban államosították. A Felsőfokú Óvóképző Intézet 1958-ban létesült a korábbi Református Tanítóképző épületében, ami 1985-től átalakult Kecskeméti Tanítóképző Főiskolává. A Felsőfokú Kertészeti Technikum 1960-ban indult Kecskeméten, 1970-től a Kertészeti Egyetem Kertészeti Főiskolai Karaként működött tovább, a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola pedig 1969-ben kezdte meg működését. A felsőoktatás mellett a városban több nagy múltú

középiskola is működött, például a Katona József Gimnázium, a Bányai Júlia Gimnázium, a Piarista Gimnázium, valamint 1950-től, az országban elsőként, a Kodály Zoltán Ének-Zenei Iskola.

Több kulturális intézmény is régi múltra tekint vissza a városban. A kecskeméti Katona József Színházat a millenniumi ünnepekhez kapcsolódóan 1896-ban adták át és azóta is folyamatosan működik. Bács-Kiskun megye létrehozása után Kecskemét Város Levéltárának összevonásával 1951-ben kezdte meg működését a Bács-Kiskun Megyei Közlevéltár, ennek tudományos és szakmai tevékenysége a hetvenes években teljesedett ki, Iványosi-Szabó Tibor igazgatósága idején. A Kecskeméti Művésztelep Kada Elek polgármestersége idején, 1909–1912 között épült fel, az ígéretes kezdet után a két háború szinte felbecsülhetetlen pusztítása következtében elnéptelenedett. A második világháború után a közös műteremházat a felújítási kötelezettség vállalása mellett átvette az állam, az egykori művészvilág felújítását pedig 1982-ben kezdte meg a város.

A már meglévő kulturális, művészeti és tudományos intézmények mellett, a rendszerváltást megelőző húsz évben, 1969 és 1989 között nagyszabású alapítási hullám indult, ezzel sikerült Kecskemét egyedi, gyakran országosan is egyedülálló intézményrendszerét felállítani:

Forrás folyóirat: 1969

Katona József Emlékház: 1970, majd újjáépítése 1991-ben

Kecskeméti Rajzfilmstúdió: 1971

Tudomány és Technika Háza: 1974

Erdei Ferenc Kulturális és Konferencia Központ: 1974

Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet: 1975

Kiskunsági Nemzeti Park: 1975

Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhely: 1975

Magyar Naiv Művészek Múzeuma: 1976

Nemzetközi Kerámia Stúdió: 1977

Bozsó Gyűjtemény: 1979

Leskowszky-hangszergyűjtemény: 1979

Szórakaténusz Játékmúzeum: 1981

Szalvay Mihály Úttörő és Ifjúsági Otthon (Kecskeméti Ifjúsági Otthon): 1982

Cifrapalota, Kecskeméti Képtár: 1983

Ráday Gyűjtemény: 1983, új helyszínen 2001-től

Népi Iparművészeti Múzeum: 1984

Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja Kecskemét: 1984

Orvos- és Gyógyszerészettörténeti Múzeum: 1985

Ciróka Bábszínház: 1986

Magyar Fotográfiai Múzeum: 1991

Katona József Megyei Könyvtár új épületének átadása: 1996

20 év alatt 20 új intézmény született Kecskeméten, a város azóta is komoly erőfeszítéseket tesz ezek fenntartására. 1986 után ez a folyamat lelassult, a leg-

jelentősebb eredmény a Katona József Megyei Könyvtár új épületének átadása volt ebben az időszakban. Interjúinkban elsősorban arra kerestük a választ, hogy milyen tényezőknek köszönhető ez a hihetetlen intenzív és kreatív időszak Kecskeméten. Milyen folyamatok hívták életre ezeket az intézményeket, és hogyan lehetett ehhez politikai és anyagi támogatást biztosítani? Reméljük, hogy ennek a folyamatnak és a korszak jellegzetességeinek a megértéséhez hozzá tudunk járulni ezzel az interjúfüzérrel.

Külön köszönet illeti két kollégánknak munkáját: Bódog Mariannét és Dudás Ritáét, akik rövid határidőn belül leírták az interjúk szövegét és átadták számunkra, hogy azokat át- és újraírjuk, majd az interjúalanyok korrekcióit követve végleges formába öntsük a szövegeket.

Füzi László és Pintér Lajos ötlete, anyagi és szakmai támogatása nélkül szintén nem jött volna létre ez a szám. Amikor elcsüggedtünk, ők biztattak és adtak új erőt és lendületet a munkához. Az első interjúk átolvasása után lelkesedésükkel erőt adtak a munka folytatásához és a kitartáshoz.

Rigó Róbert és Sági Norberta, Kriskó János

Kecskemét, 2012. május